Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1230 — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՄԱՐՏ 1903 — 17 ՄԱՐՏ 1903 „Ն. Տ."

10 ՓԱՐԱ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ՏԻԳՐԱՆ ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

20, ՊԱՊ ԱԼԻ ՃԱՏՏԷՍԻ, 20

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

10 ՓԱՐԱ

رەئیسی سورهانتاوغزتەسی صاحیبامتیازی د. جیومك

باب عالی جادەسی نومرو ۲۰

DIRECTION DU JOURNAL ARMÉNIEN

SOURHANTAG

20. Avenue de la S. Porte

CONSTANTINOPLE

ԱՆՑԵԱՑ ԶԻ ՏՐՈՒԻԼ — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՈՒԵ Է ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ — ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՐ — 12 ամիսը կանխիկ ղր. 75 — 6 » » » 40

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ — ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԾԱԽՔԸ ՄԵՐ ՎՐԱՅ — 12 ամիսը կանխիկ ղր. 100 — 6 » » » 50

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ — ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԾԱԽՔԸ ՄԵՐ ՎՐԱՅ — 12 ամիսը կանխիկ Ֆրգ. 22 — 6 » » » 11

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԼԱՅՒՆ — ԱՄԷՆ ԱՄՍՕԹ — 10ԻՆ 20ԻՆ ԵՒ 30ԻՆ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — Մէկ անգամի համար տողը 5 ղր. — Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

ՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

ԱՌԱՒԱՕՏՆԵՐԸ ԱՐԾԱԹՈՍԻՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Այս առտուընէ սկսեալ Սուրհանդակի Բերայի և Ղալաթիոյ ցրուիչին տեղ ուրիշ մը կարգուած է, և մեզի հակառակ ու ցարդ մեզի չծանուցուած անկանոնութեանց առջեքը առնուած։ Այն պատուական բաժանորդները որոնք Բերայի մէջ ժամը 7էն մինչեւ 8½ (Ր. ե.) թերթերնին կանոնաւորապէս չեն առներ, կը խնդրենք որ բարեհաճին մեզի իմացնել։

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ե.

ԱՊԱՌԻԿԸ—ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԱԽՍԷ ԻՐ ԴՐԱՄԸ— ՃԶԴԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿՈԿԿՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ ներքին առուտուրին մէջ, ապառիկ ապրանք մը որուելուն կամ փոխատուութիւն մը ընելուն լուն նպատակն այն է որ չահ մը յառաջ գայ ատկէ։ Այսինքն ապրանքը առնողը ատոր գործածութենէն օգուտ մը յառաջ բերէ, և տուողն ալ չահաւէտ կերպով ծախած ապրանքին փոխարէնը գանձելու, և ի պահանջել հարկին նոյն ապրանքը ետ առնելու ապահովութիւնը ունենայ։ Օր. համար, պանքաները եւ սեզանաւորական տուները չարունակ ծանուցումներ կը հրատարակեն թէ պատրաստ են փոխատուութիւններ ընել պատուաւոր վաճառականներու կողմէ յանձնարարագիր կամ երաշխաւորութիւն ներկայացնող և կամ գրաւ գնող անձերու։ Ասկէ զատ Անգլիոյ ամէն կողմը լեցուն են այնպիսի ընկերութիւններ, որոնք *Ժողովրդեան դիւրութիւններ* կ'ընձեռեն մասնաւճարութեամբ տան կամ ուրիշ կալուածի տէր ըլլալու։ Նոյնպէս հաղարաւորներով կը գտնուին Անգլիոյ մէջ այնպիսի առեւտրական տուներ և գործարանատէրեր, որոնք՝ որոշեալ մասնաւոր պայմաններով՝ ամսական կամ շաբաթական մասնաւճարով կը վաճառեն տան կարասիներ, զանազան մեքենաներ, հեծանիւներ, դաշնակ, և վերջապէս այնպիսի ապրանքներ որոնց գործածութենէն օգուտ մը կը ծագի, և որոնք յաճախորդին ձեռքը անցնելէ վերջն ալ իբրեւ տեսակ մը գրաւ կը նկատուին վաճառականին տրամադրութեան տակ։ Այս կերպով հասարակութիւնն ալ չատ դիւրաւ կը վճարէ պարտքերը, և ապրանքի տէր կ'ըլլայ անզգալի կերպով։

Անգլիոյ մէջ նիւթապէս ամէնէն վար վիճակի մէջ գտնուող դասակարգին համար պարտքի տակ չմնալու ուրիշ դիւրութիւն մը կայ, որ յանձնարարելի է մասնաւորապէս։ Հոս ամսական կամ տարեկան թոշակ չկայ բանուորներու համար. այլ ամէն վճարուած շաբաթականի վրայ կարգադրուած է, և ամէն ոք ուրբաթ իրիկուն կամ շաբաթ ցորեկ իր իրաւունքը առնելով, կը վճարէ իր տան վարձքը, և կը գնէ տանը համար պէտք եղած ուտեստեղէնները և կարասիները։

Անգլիոյ մէջ բանուոր, վաճառականի պաշտօնեայ են. ոչ ոք առանց բանուոր պատճառի պաշտօնակ կ'ըլլայ, և կնքուած պայմանագրութեան համաձայն, ոչ մէկուն թոշակը կը զեղչուի՝ առանց չաբաթներով կամ ամիսներով առաջ տեղեկութիւն տրուելու։ Այսպիսի պարագաներու մէջ ալ ծանուցումներու կամ մասնաւոր քննութիւններու միջոցաւ ճամբուելիք պաշտօնեային համար ուրիշ տեղ մը գործ կը գտնուի ընդհանրապէս, և այս կերպով անոր ապրուստը չի խանգարուիր։ Իսկ աշխատելու անկարող աղքատներու բնակութեան և ապրուստի խնդիրը կը կարգադրուի տեղային իշխանութեանց խնամով և բարեսէրներու նպաստով։

Ինչպէս քիչ մը վերը ըսինք, չաբաթական եւմուռաքի պիւճէէ մը կազմուիլը ընդհանուր կանոն մը եղած է Անգլիոյ մէջ։ Այնպէս որ ո և է Անգլիացի, էն հարուստէն մինչեւ ամէնէն աղքատը, մէկ չաբթուան պարտ կ'ամբարէ տանը մէջ։ Թէև հոգածու կը գտնուի որ իր տունը նպարավաճառանոց մը չըլլայ, որով կասկածի տեղի չի ձգար թէ պատասուորը բան մը կը գողնայ կամ ուրիշի կը վաճառէ, բայց իր սարեկան ծախքին վրայ որոշ գաղափար ունի։ Թուրքիոյ մէջ ընդհանրապէս ճոխութեան նշան մը կը նկատուի առատ առատ ուտեստ մթերել տուներու մէջ, բայց այսպիսի բան մը ընդհանրապէս ապառիկ կ'ըլլայ եւ աւելի՛ ծախքի դուռ կը բանայ։

Անգլիացին՝ ապրուստի վերաբերեալ նիւթերու մասին ունեցած այս ըմբռնումը կը տարածէ հագուստի եւ ճերմակեղէնի վրայ ալ։ Հոս սովորական առած մըն է ըսել ճերմակեղէնի ևն. մասին.—«Մէկ հատ մը հագած եմ, մէկ հատ մը անուռկիս մէջ ունիմ, հատ մըն ալ լուացարարին քովը է»։ Այս առածին համեմատ, այր ըլլայ թէ կին, երբեք ձեռք հագուստէն աւելի չեն ուզեներ։ Իսկ մեր մէջ մեծութեան, ճոխութեան նշան կը նկատուի ձեռք ձեռք հագուստներ չունենալ, տուղիներով պատրաստել, մինչ մեր հասոյթները չեն բաւեր եղած մեծ ծախքերուն, և զբօսավայրերու ու դերձակուհիներու պարտական մնալու հարկին մէջ կը գտնուինք։

Այսպիսի բաներու մէջ Անգլիացին այնքան պարզ, այնքան գործնական է, որ կրնայ մեզի օրինակ ըլլալ։ Անիկայ ամէն բան կանոնի տակ առած է. ժամանակը, հասոյթը, ծախքը ևն.։ Օրուան 24 ժամերը ի՛նչպէս անցընելն անգամ ճշգրիտ որոշած է, և այդ որոշումը կէտ առ կէտ կը գործադրէ։ Իր առանը մէջ բան մը չկայ աւելորդ, բան մըն ալ չկայ պակաս։ Եւ ասկէ զատ, ամէն առարկայ, ամէն կարասի իր յատուկ տեղը ունի միշտ։ Բնակութիւնը տեղափոխելու ատեն անգամ տան տէրը քնաւ բանի մը ձեռք չի դպցներ, որովհետեւ փոխադրողները շատ լաւ գիտեն թէ ո՛ր առարկան ուր պիտի դրուի։ Արդէն Անգլիոյ մէջ բոլոր տուներն ալ՝ առաջին, միջին և վերջին կարգի՝ մէկ ձեւով չինուած են, այն աստիճան որ ո և է մէկը եթէ իր տանը թիւը չգիտնայ, շատ անգամ չի կրնար իր տունը գտնել փողոցին մէջ։

Այսպիսի ճշդապահ կանոնաւորութեան, ժամանակին յարգը գիտնալուն, հասոյթը և ծախքը հաւասարակշռուած վիճակի մէջ պահելուն չնորհիւ է որ Անգլիացին կրցած է աշխարհի ամէնէն բարգաւած ժողովուրդներէն մէկը ըլլալ և պատուաւոր տեղը գրաւել։

* * *

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր այս դրութիւնը, որ բաւականէն աւելի երկարեցաւ, վերջացնելու պահուն, կ'ուզենք մէկ քանի խորհրդածութիւններ ընել՝ իբրեւ եզրակացութիւն։

Նախ ըսենք թէ ապառիկ ապրանք առնելով ապրիլը այնքան վնասակար դրութիւն մըն է որ, թէ՝ ծախողը և թէ գնողը հաւասարապէս կը տուժեն անկէ։ Այն վաճառատէրերը, որոնք վըստահ են իրենց ապրանքին ազնուութեան, իրենց վաճառատան մաքրութեան և որով պիտի կրնան ամէն կերպով գոհ ընել յաճախորդները, ու պարտաւոր չեն ըլլար ապառիկ տալու, այդպիսիները միշտ պիտի յառաջդիմեն, ո՛ր երկրի մէջ ալ գտնուին։ Որովհետեւ այդպիսի խանութ մը յաճախողը, երբ պապառիկի դրութիւնն ալ չկայ, իր բոլոր ուշադրութիւնը պիտի նուիրէ ապրանքին մաքրութեան։

Պոլսոյ մէջ տեսնուած են մէկ քանի Հայ նպարավաճառներ, որոնք Ցոյն նպարավաճառներէն աստիճան մը բարձր մակարդակի մը վրայ գտնուած են 100էն մինչեւ 500 ոսկի դրամագլուխով։ Առանցքի ոմանք յառաջացած և չարունակած են գործերնին, իսկ ոմանք ալ դադրեցուցած, բայց այս վերջին պարագան չի նշանակեր թէ այդ գործին անընդունակ էին ատոնք, այլ միայն սա թէ հոգեւին չեն փարած գործին, և անոր յառաջդիման համար պէտք եղած ջանքը չեն տարած։ Մտածելու է թէ ո և է մէկը իր ամէնէն աւելի նեղուած, չքաւոր օրերուն մէջ, կրնայ ինքզինքը զրկել նոր հագուստներ գնելէ, աւելորդ կարասիներ ունենալէ և կամ զբօսանքի համար դրամ ծախսելէ, բայց կարող չէ ինքզինքը զրկել սնունդէ։ Այս պարզ նկատողութիւնը կը ցուցնէ թէ ապրուստի վերաբերեալ նիւթերու վաճառումը ապահովուած է միշտ։

Եթէ տեղական պէտքերու բաւելու աստիճան զանազան կողմեր խանութներ բացուին նպարավաճառի, բանջարավաճառի, պղտավաճառի, հացագործի, մսագործի ևլն., ատով ինքնին դրուած պիտի ըլլան ապագայի հարստութեան հիմերը։ Ասոր բազմաթիւ օրինակները տեսնուած են հոս։ Տնտեսագիտական ճշմարտութիւն մըն է որ ներքին սպառման առուտուրին համար ծախսուած դրամը երկրին մէջ կը մնայ, որով թէ՛ տեղական ժողովուրդը չսահ կ'ըլլայ դրամը, և թէ այդ ժողովուրդին մէկ մասին համար գրաւոր մը կը բացուի։

Մինչեւ հոս արուած բացատրութիւնները եթէ ամփոփուին, տեղական առուտուրին մասին սա սկզբունքները երեւան կուգան։ Այսինքն թէ դրամ չահելու, համակրութիւն գրաւելու էական պայման մըն է խանութպանի մը համար՝ իր վաճառատունը կոկիկ ու մաքուր պահել, հնար եղածին չափ ընտիր ապրանք ծախել, ամէն առարկայի յատուկ տեղ մը որոշել, կարելի եղածները ապակեգարաններու մէջ դնել, յաճախորդին հետ քաղաքավար ընթացք մը ունենալ ու վերջապէս ամէն բան ընել՝ զայն գոհ թողլու համար։ Աատնք են որ խանութպանի մը ապագան կ'ապահովեն, և պարտաւորիչ պէտք է նըկատուին մանաւանդ անոր համար որ մեծ ծախքի դուռ ալ չեն բանար։ Անգամ մը որ ժողովուրդը այսպիսի վաճառատուներ յաճախէ, ալ պէտք չի մնար խանութներու առջեւ մարդիկ դնել յաճախորդ գրաւելու համար, և կամ այդ յաճախորդը ձեռքէ ձեռք քաշել։

Արդէն ասկէ առաջ վիճակագրութիւններով հաստատած ենք Սուրհանդակի մէջ, թէ Անգլիոյ ժողովուրդը ամենէն հարուստն է Եւրոպայի և Ամերիկայի ժողովուրդներուն մէջ։ Ապրուստն ալ բաղդատմամբ աւելի սուղ է սակայն։ Աւելորդ է ըսել որ Անգլիացին իր բաղդատական հարստութիւնը իր վաճառականութեամբ ձեռք բերած է։

Թուրքիոյ բնիկ խանութպաններն ու արհեստաւորները, եթէ ուշադրութեամբ քննեն, հետազօտեն Թուրքիոյ մէջ հաստատած օտար և մասնաւորապէս Անգլիացի վաճառականներուն ընթացքն ու գործելու եղանակը, ու աչքառիս իւրացնել անոնց առեւտրական մեթոտները, թէ՛ իրենք նիւթապէս պիտի օգտուին, և թէ հետեւաբար պիտի նպաստեն իրենց քաղաքակիցներուն, երկրին և պետութեան ալ յառաջացման։

Ամէն պարագայի մէջ այսպիսի փորձ մը վնաս չէ որ պիտի պատճառէր։ Ուստի կ'արժէ որ դրամագլուխի պէտ և գործի հետամուտ մարդիկ մէկդի դնեն հին մեթոտները, և նոր մեթոտներու հետամուտ իրենց չարունակ և կամ նոր սկսելիք գործին մէջ։ Մենք վըստահ ենք թէ ասով նորանոր հարստութիւններու հիմը դրած պիտի ըլլան։

ՄՈՒՇԵՂ ՓԻՇԻՆԵԱՆ

Մանչեսթր

ՎԵՐՋ

ՅՈՒՇԵՐ

Մխիթարեան Սրբազանի

ՄԱՇՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՒՍԻՒ, 13 Փետր. 1903

Պոլսոյ օրաթերթերէն մին անցեալներս Մխիթարեան Տ. Խորէն Սրբազանի մահուան առթիւ հրատարակուած կենսագրական ծանօթութեանցը մէջ գրած էր թէ երբ Կեդր. վարչութիւնը անոր եպիսկոպոսացումը կը խնդրէր, «Տ. Գէորգ Կաթողիկոս պահանջեց որ Վիճակի մը պետն ըլլայ ըստ օրինի, ուստի չուտով Առաջնորդ ընտրել տուին զինք եդեսիոյ»։

Սոյն տողերուն մէջ՝ անչուշտ անուշադրութեան արդիւնք ըլլալով՝ տեսնըւած անճիշդ տեղեկութիւն մը ժամանակագրական ճշդութեանց սիրոյն կը փութանք ուղղել, հանգուցեալ Սրբազանին եպիսկոպոսացման պարագան իր ստոյգ հանգամանացը մէջ ներկայացընելու համար։

Տ. Խորէն եպսկ.— այն ատեն վարդապետ կեդր. Վարչութեան կրօն. Ժողովին Առենապետ ընտրուելէն՝ ու հետեւաբար անոր եպիսկոպոս ձեռնադրուիլը հարկ դատուելէն առաջ՝ 1876ի սկիզբները եդեսիոյ Գաւառական Ժողովին կողմէ անկախաբար Առաջնորդ ընտրուած էր,— նկատելով որ երբեմն աղէմի Պատր. փոխանորդութենէն հրաժարած է.— և ո՛չ թէ ձեռնադրութեան առթիւ զգացուած ճարահատութեան մը ու Պատրիարքարանի կողմէ եղած յանձնարարութեան մը վրայ, ինչպէս կրնայ հետեւցուիլ վերը յիշուած տողերէն։ Աւելցնենք թէ Տ. Խորէն Սրբ. քանիցս ինք իսկ անձամբ մեզի պատմած էր այս պարագան, յայտնելով թէ եդեսիոյ Առաջնորդական պաշտօնը ընդունելու համար թէեւ դեռ չօծուած՝ բայց ամիսներ առաջ Գաւառ. Ժողովի կողմէ եդեսիայէն ղրկուած ընտրական տեղեկագիրը կանխահոգ հետաքննութեամբ մը հետը էջմիածին տարած էր, ուր Տ. Դէորգ Կաթողիկոսի ծանօթ պահանջումին առթիւ՝ օգտակար եղած էր այն գրութիւնը, ու այն առենէն համակերպած եդեսիոյ Առաջնորդական պաշտօնը ստանձնելու։

Ցարակից ժամանակագրական պարագայ մը յիշելու համար— որ նոյնպէս հաւաստելու կը ծառայէ մեր սոյն ծանօթութիւնը,— աւելցնենք թէ 1876 նոյեմբերի միջոցները՝ երբ եդեսիոյ Գաւառական Ժողովը տակաւին լուր չունէր Պատրիարքարանի ու էջմիածնի չրջանակներու մէջ անցած դարձածէն, ըսուիպատած էր նոր ընտրութիւն մը կատարել յանձին Տ. Կորիւն Վ. Յակոբեանի (ապա կարգաթող) ու արդիւնքը հետագրել Պատրիարքարան։ Տ. Ներսէս Պատրիարք հետագրական պատասխանով մը անմիջապէս կը հաղորդէր թէ «Տ. Խորէն Վ. եդեսիոյ Վիճակին համար եպիսկոպոս ձեռնադրուած է, ուր պիտի գայ կրօն. Ժողովին պաշտօնավարութեան չրջանին լրանալէն յետոյ. նոր ընտրութեան հարկ չէ մնացած»։

* * *

Տ. Խորէն Սրբազանի վախճանումէն առաջ մեր «Սուրհանդակ»ի ուղղած կենսագրական նօթերուն մէջ, որոնք հետագրական մահագոյժէն անմիջապէս ետքը հրատարակուեցան «Սուրհանդակ»ի մէջ, հանգուցեալ Սրբազանին ծննդեան թուականը նշանակած էինք 1822 Յունվար 1, իրմէն առնուած տեղեկութեան համեմատ, ինչ որ նշանակուած է տարիներ առաջ իր մասին Պատրիարքարան հաղորդուած կենսագրականին մէջ ալ։ Բայց ղանց չենք ըներ յիշել թէ Սրբազան հանգուցեալը իր վախճանումէն քիչ ժամանակ առաջ աւելի ճշդագոյն հաշիւներու համեմատ իր ծննդեան թուականին՝ 1821 յունվար 1 ըլլալը յայտնելով, փափաքեցաւ որ կենսագրական նօթերուն մէջ ուղղենք այդ սխալը։ Ուստի այս պատճառաւ էր որ վերջերս ուղղեցինք Ն. Սրբազնութեան կենսագրականին այդ կէտը։

* * *

Թէ հանգուցեալ Մխիթարեան Տ. Խորէն Սրբազանի յուղարկաւորութեան օրը Մայր եկեղեցւի մէջ երկու սեռէ համախմբուող ժողովուրդին բազմութիւնը որչափ մեծ էր, կրնայ դաղափար մը առնուիլ անկէ՝ որ շատ հայ տուներու բնակիչները ամբողջովին եկեղեցի դալու փութացեր էին. այնպէս որ այս դիւրահանդիսալի փութկոտութիւնը՝ մէս կողմէ ընտանիքի մը համար դժբաղդութեան պատճառ եղաւ։ Այդ ընտանիքին մէջ դեռատի կին մը, որ յանկարծ ինքզինքը ծննդաբերութեան ծանր երկունքին մէջ գտած էր, անեցիներու ու դրացիներու բացակայութեան պատճառաւ՝ իր մօտ անկարող պատասխ մը զատ մնկը չունենալով՝ ծննդաբերութիւնը նէն անմիջապէս ետքը հոգին աւանդեց անխնամ մնալուն հետեւանքով։ Դժբաղդ կնոջ ոչինչ նուազ դժբաղդ երիկը՝ Սրբազանին թաղումէն վերադարձին՝ յանկարծ երկրորդ թաղումի մըն ալ հետեւելու ախտր հարկին առջեւ գտաւ ինքզինքը։

Գ. Կ. Ո.

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԹՈՒՂԹԻ ԶԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Թղթաչինութիւնը այսօր առաւելապէս կրնամ տեղ մը կը գրաւէ Մ. Նահանգաց ճարտարարուեստներուն մէջ, և ամերիկեան ճարտարարուեստներէն քիչերը կրցած են արտածութեան վաճառականութեան մէջ այնչափ մեծ թափ մը առնել։

Ամերիկայի մէջ առաջին անգամ չինուեցաւ թուղթը 1690ին, Փիլատելֆիոյ փոքրիկ գործարանի մը մէջ։ Նոյն օրէն ի վեր այդ անհրաժեշտ նիւթին յարաճուն պէտքը, ինչպէս նաեւ երկրին բարգաւաճումը պատճառ եղան այն ամենամեծ կարեւորութեան զոր այդ ճարտարուեստը կրցաւ ստանալ արագօրէն։

Զեռքով չինուած թուղթը ընդհատ տեղի տուաւ մեքենայով չինուածին, որ

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿԻ ԳՐԱԿԱՆ ԲԵՐԹՈՂԸ (47

Ց. Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

ԺԴ.

—Բարի եկաք Ղազարոս աղա։

—Բարի տեսանք կը պատասխանէ հազիւ լսելի ձայնով մը։

—Աղէ՞կ էք։

—Աղէկութիւններս մի՛ հարցներ, կըսէ և մէկ մէթրօ երկայնութեամբ հառաչանք մը կարձակէ։

—Ի՞նչ ունիք։

—Ի՞նչ պիտի ըլլայ, ամիս մ'է որ պառկած էի, այսօր ելայ բայց քալելու ոյժ չունիմ. սոսկալի թանչք մը, այնչափ արիւն գնաց որ արիւն չմնաց վըրան։ Գործերս երեսի վրայ մնացին։ Գործելու կարողութիւն չունիմ... միւս կողմէն ծախք..., ինչ ընեմ չգիտեմ։

—Բան մը չէ կանցնի։

Ղազարոս աղան առած դէղերուն վրայ, բժշկին այցելութեանց վրայ, կըրած ցաւոց վրայ մանրապատում ճառ մը խօսելէն յետոյ կը մեկնի։

Երկու չաբաթ ետքը չորեքշաբին մէջ կը հանդիպիմ Մարգրիտ հանըմին որ տիկնոջ մը քով նստած կը խօսի։ Իրենց գէմը գնացի նստեցայ։

—Մ'եր էք, չէք երեւար կոր, ըսաւ։

—Ինչո՞ւ չերեւանք։

—Ռովս եկուր, քովս, քեզի ըսելիք ունիմ, շատ դոհ պիտի ըլլաս։

Նստելու տեղ չկայ քովը։

—Ես տեղ կը բանամ քեզի, եկո՛ւր, հրամմէ։

Եւ կսկսի ինձի տեղ չինելու։

Քանի մը տիկիններ և պարոններ ալ քիչ մը սեղմուին կամ, աւելի բացայայտ կերպով բացատրելու համար, կը սղուին և կերթամ Մարգրիտ հանըմին քով նստելու, ներսէն խնդրելով իրմէ և անոնցմէ որ քովը էին, իրենց անհանդստութիւն պատճառած ըլլալուս համար։

—Դուն խելացի մարդ մ'ես կըսէ, Մարգրիտ հանըմը, չխտակ ալ զրուցող մարդ մ'ես, սիրտդ ինչ է նէ բերանդ ալ ան է. քուկին այս բնաւորութեանդ չատ հաւնած եմ։ Մեր Թագուհը նշանեցինք Մանուկ աղային տղուն Բարթամ աղային հետ։ Ըսեմէքը աս է եղեր։ Աղջիկս, իմինս է տէյլ չեմ բերը, պարկեշտ աղջիկ մ'է, քիչ մը կարդալ գիտէ, կոր մ'ալ կը գրէ։ Տունին մէկ սիւնն ալ իրենն է, ան ալ տանք պիտի, մեր կարողութեանը համեմատ հանդերձ ալ պիտի տանք։ Ինչ ընենք, Բարթամ աղան ալ աշխատասէր տղայ մ'է, կսկիծ մը կրնայ պահել։ Դիմովչէ, խաղալու չէ և ասիկայ մեծ հարստութիւն է էրկի մարդու մը համար։ ըսատակ չուտի, տուն ալ չունի. Թո՛ղ չունենայ, աշխատութիւնը միշտ ըսատակ է, միշտ տուն է։ Անանիա աղային գործերուն Աատուած յաջողութիւն տայ. ան ըրաւ աս գործը. հողբռնէ՛, ոսկի դառնայ... ձեր կարծիքն ինչ է։

—Շատ աղէկ ըրեր էք, շատ աղէկ։

—Ինչ ընենք, ամէն մարդ իր կարողութեանը համեմատ։

—Դոհ եմ, շատ աղէկ ըրեր էք։

—Բարթամ աղան չատ երջանիկ պիտի ըլլայ։

—Այո՛, այո՛։

Ինչ մ'ալ խօսեցանք։ Շոգենաւը սուլեց։ Ելայ չոգենաւէն։

Ձիս իւր քովը առնելու համար այնչափ աղաչանք ընող և ինձի տեղ բանալու համար թէ ինքն և թէ քովինները անհանգիստ ընող կնոջ խօսքն կրնայի՞ ընդմիջել ըսելով թէ «Անգլալները հաղորդեցիք ինձ այս ուրախալի լուրը»։ Մանաւանդ թէ կրնայի՞ ընդմիջել երբ միս չղոզորթող յառաջադիմութեամբ մը սկսաւ ըսելով թէ «Ախ Մարգ. մ'ես, չխտակ զրուցող մարդ մ'ես, սիրտդ ինչ է նէ բերանդ ալ ան է, քուկին այս բնաւորութեանդ չատ հաւնած եմ։» Ինձի այսչափ դովեստ կարդացող տիկնոջ մը խօսքը ի՞նչպէս կրնայի ընդհատել։

Հետեւեալ օրը Ղազարոս աղան դէմս կելնէ։

—Եկուր, կըսէ, հոս քեզի խոհուէ մը հրամցնեմ։

—Ժամանակ չունիմ։

—Ոտքդ պազնեմ, խոհուէ մը։

—Գործ ունիմ, սիրելիս։

—Ախթերս համար։

—Շատ աղէկ։

կը մտնենք զբօսարանի մը մէջ։

Մեզի երկու հատ աղէկ խոհուէ բե՛ր։

—Նոր ի՞նչ կայ Ղազարոս աղա։

—Ի՞նչ պիտի ըլլայ, մեր գործը Աստուծոյ մնաց։ Բեզի չտեսայ որ ըսէի, ան օրէն ի վեր չերեւցար որ պատմէի... չէ նէ ըսի՞ մի քեզի... է, չէ.. չըսի... փառք Աստուծոյ... խելքս գլուխս է տակաւին... չէ նէ ըսի մի... հէ՞... չըսի, կարծեմ, չըսի։

Զըսի, չըսի, ցնդած չեմ ա։ Ամիս մ'առաջ... ամիսէ մը քիչ մ'ալ աւելի թանչք մ'է կը բռնէ մեզի, անկողնոյ մէջ կը պառկեցնէ։ Արիւն մ'է կսկսի վարէն։ Այսօր կը դադրի, վաղը կը դադրի, այսօր կը դադրի վաղը կը դադրի ըսելով վարէն պաղ ջուրեր կը զարնենք, գաղջ ջուրեր կը զարնենք, տաք ջուրեր կը զարնենք, վերէն դեղահատ կը կլլենք, փոչի կուտենք, վերջապէս վարէն դեղ, վերէն դեղ, դապ ալ գրինք դարձեալ օգուտ մը չըրաւ։ Աղբիւր մը կարած էր կարծես, կը վազէր ու կը վազէր, Այսչափ արիւնհոսութիւն պարապ տեղը։ Վերջապէս արիւնը հատաւ և հոսուելն ալ դադրեցաւ։

Հիմա վերաս ոյժ չկայ որ քալեմ, կարողութիւն չունիմ որ գործեմ. տունը ծախք կուզէ, չուարեր մնացեր եմ։ Ահա ասանկ փորձանք մը եկաւ գլխուս... պատմած էի ասիկայ ես քեզի։

[Շարունակելի]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐ.

Ս. ՏԻՐԱՆ ՀԱՅՐ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ — ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ս. Տիրան Հայր Օրհնութիւն — Մարտիրոսական Պատմութիւն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՐԿՈՒԹԻՒՆ

15 Մարտ 1903

Ցարտ.	% (3% Français)	099.40
Երկր.	(Tab. Turcs)	372.
Օտոման	(R. Turque D.)	30.65
Բիլետներ	(Lots Turcs)	128.25
Պանք Օթ.	(Banque Ott.)	608.
Թրանսվաալ	(Transvaal)	146 50

Վ. Ն. Ղազարեան, Ն. Ա. Ղազարեան, Ա. Ա. Ղազարեան, Ա. Ա. Ղազարեան, Ա

ԱՐԵՎԵԼՔ ՕՐ ՈՒՆԻ ՄԵՐ ՀԱՐԱՎԱՏԱՏՈՒՆԸ
UNION OF LONDON
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Հաստատուած 1714ին Հիմնադրամ Ա. Ո. 3,950,000
Ընթացիկ ապահովագրութիւններ տարեկան Ա. Ո. 1,100,000
ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԿԸՆԴՐԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ
ՀԱՆԻՒ, ՕՍՄԱՆԻԵ ՄԱՀԻՒԼԻ, ԹԻՒ 71 ՕՍՄ. ՊԱՆՔԵՐՈՒՆ ԿԱՆԳՆԱԿԱՅՔԸ
Գրասենեակ ի Պոլիս՝ Գալաթիա, Ֆրանկ Փալաս, Ֆրանկ Փալասի դիմաց, Ֆրանկ Փալասի դիմաց

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԱԾ 1828-1829Ի Ի ԼԻՄԱՂ
ՀԱՍՏԱՏԱԾ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՎ ԵՒ ԿԱՊԻՏԱԼՈՎ
ԱՆԳԼԻԱ, ՀՐԱՀԱՆԳ ՎԻԿՏՈՐԻԱ, 1860Ի
Գլխաւոր Գրասենեակ՝ Լոնտոն, թիւ 52, 53, 54, 55, 56
ԿԱՊԱՐՈՂ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐ Ի ՊՈԼԻՍ ԵՒ ՓԱՐԻԶ
Ա. ՇԱՀԱԶԻԶ ԵՒ Ա. ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆ
Ընդհանուր Գործակալներ՝ Գալաթիա, Ֆրանկ Փալաս, թիւ 38
Հեռագրական հասցէ՝ ՀԱՐԱՎԱՏ
Հեռաձայն՝ Պէյօղլու 271
Ընդհանուր Գործակալներ՝ Զմիւռնիա, Ֆրանկ Փալաս, թիւ 9 ՀԱՐԱՎԱՏ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ընդհանուր Գործակալներ՝ Պէյրութ, Ֆրանկ Փալաս, թիւ 9 ՀԱՐԱՎԱՏ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ընդհանուր Գործակալներ՝ Ալեքսանդրիա, Ֆրանկ Փալաս, թիւ 9 ՀԱՐԱՎԱՏ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ընդհանուր Գործակալներ՝ Մանչեսթր, Ֆրանկ Փալաս, թիւ 9